

DAGENS FRÅGOR

Filmcensuren

Den senaste tidens debatt om filmcensurans problem har av skilda orsaker varit mera intensiv än klargörande. Först och främst har de känslomättade och ofta starkt aggressiva angreppen mot Statens biografbyrå för dess ställningstagande i det enskilda fallet 491 på ett orimligt sätt sammankopplats med det allmänna problemet om filmcensurans framtida utformning eller existens över huvud. Vidare är det påtagligt, att många av dem som deltagit i debatten obekymrat blandat ihop påståenden om vad som faktiskt än så länge är gällande rätt med vad som enligt dessa bedömares egen mening *borde* gälla på området.

Att filmen 491 enligt gällande rätt inte kunde gå fri från censuringrepp var strängt taget ganska självklart. Biografbyrån har redovisat både lagrum och praxis — även från senaste tid — som uppenbart visar, att filmen i åtskilliga avsnitt otvetydigt måste anses falla under de kategorier varpå visningsförbudet grundades — stridande mot allmän lag, förråande och skadligt upphetsande. Innebörden av regeringens beslut, att upphäva förbudet men föreskriva långt gående beskärningar kan i själva verket inte heller tolkas på annat sätt än att den godkänt de principer censuren arbetat efter — låt vara att tillämpningen blivit en annan.

Sedan fallet 491 avgjorts — och gällande rätt på området därigenom fastslagits — finns det skäl att diskutera

det vida mer omfattande problemet hur filmcensuren i framtiden skall ordnas. Att någon form av censur måste finnas kvar kan inte gärna betvivlas. En solid folkmajoritet anser en sådan behövlig. riksdagen har säkerligen samma mening. I själva verket torde inte heller någon ansvarig bedömare på allvar mena, att samhället kunde göra sig av med varje form av kontroll och skyddsmedel mot ett massmedium av så enorm genomslagskraft som filmen. Frågan är endast, om skyddsbehovet skall tillgodoses genom förhandsgranskning som nu sker genom biografbyrån, eller om saken kan lösas enligt samma regler som enligt tryckfrihetslagstiftningen gäller för press och litteratur, med andra ord ingen förhandscensur utan i stället möjlighet till beslag i efterhand, åtal och domstolsbehandling. För den senare linjen har på skilda håll — bl. a. i ett par riksdagsmotioner — uttalats sympatier. I och för sig vore det givetvis tilltalande att övergå till ett sådant system — rättsordningen skulle bli enhetligare och överskådligare, vartill kommer att det naturligtvis ur principiell synpunkt kunde anses vara en vinning att filmen ställdes under samma regler som det tryckta ordet, erhöi samma "frihet under ansvar", som saken ofta uttrycks i den offentliga debatten.

Frågan är emellertid, om inte kravet på likställighet i detta fall bygger på att man bortser från filmens speciella praktiska förutsättningar.

Först och främst är det givet, att en viss form av förhandsgranskning under alla förhållanden måste finnas kvar, nämligen för att avgöra om en film skulle betraktas som barn tillåten eller ej. Även censurens ivrigaste motståndare tycks allmänt erkänna att en åldersgräns måste finnas, och rimligen måste det då finnas någon instans som företar den nödvändiga klassificeringen — vilken inte gärna kan ske annat än med användande av de mentalhygieniska kriterier som biografbyrån för närvarande arbetar efter.

Men antaget alltså att denna censurmyndighet inte har annan befogenhet än att barnförbjuda, att såvitt på den ankommer vad som helst däremot får visas för vuxen publik, hur skulle systemet sedan fungera? Frågan om en viss film — som t. ex. 491 — tilläventyrs skulle anses strida mot allmän lag skulle tydligen från fall till fall komma att prövas av lokala polis- och åklagarmyndigheter. Riskerna för bristande enhetlighet i rättstillämpningen ligger i öppen dag — det skulle kunna inträffa att en film förbjöds i en stad men visades fritt några mil därifrån. Det förtjänar att erinras, att det var för att undgå bl. a. den sortens oformligheter som censuren en gång i tiden infördes — icke minst på filmbranschens egen önskan!

Märkligt nog har denna sida av saken knappast uppmärksamats — intresset har helt koncentrerats till möjligheten av ingripande enligt samma principer som mot tryckt skrift enligt tryckfrihetsförordningen. Ett sådant system skulle självfallet förutsätta betydande lagändringar, av vilka en del sannolikt skulle visa sig mer komplicerade än vad de flesta föreställt sig. Redan en så grundläggande sak som att avgöra vem som skall betraktas som ansvarig utgivare för en film kan visa sig besvärlig nog. En annan svårighet inställer sig när det gäller att

inskrida med beslag. I fråga om tryckt skrift är detta relativt enkelt — men vad hindrar att en film visas på flera ställen samtidigt, innan ett eventuellt beslut om beslag kan utverkas och genomföras? Det samhällsskydd som eftersträvas skulle på det sättet i stor utsträckning kunna bli illusoriskt.

Slutligen tillkommer en särskild omständighet som ofta förbisets. En av motiveringarna för den kritik som riktats mot censuren är att den skulle innebära att regeringen göres till högsta domare över filmen. Kritikerna har härvid på ett besynnerligt sätt blundat för att något liknande gäller den som ett mönster åberopade tryckfrihetslagstiftningen. Enligt denna är det som bekant så, att åtal kan beslutas endast av justitiekanslern, på eget initiativ eller efter framställning från — chefen för justitiedepartementet. I realiteten innebär detta, att den yttersta åtalsbefogenheten ligger i regeringens hand. Det ligger nämligen i sakens natur att JK — kronans juridiska ombud — inte gärna kan tänkas underlåta att åtala om justitieministern så begär. Han har visserligen skyldighet att pröva åtalsfrågan, men denna prövning gäller endast de lagliga förutsättningarna, däremot inte någon diskretionär bedömning av det mer eller mindre lämpliga i att anställa åtal. I praktiken torde det knappast någonsin ha förekommit att JK i dylikt fall vägrat åtala. Att en på detta sätt utformad exklusiv åtalsmyndighet ger justitieministern ett mycket stort inflytande över rättspraxis ligger i öppen dag även om målen *avgörs* av domstol. Det skulle kanske dämpa lidelsen i censurdebatten och föra den i närmare kontakt med realiteterna om de som förordar övergång till ett ”tryckfrihetsliknande” system för filmgranskningen närmare funderade över vad detta i praktiken skulle innebära, vad som kan och vad som absolut inte kan und-

vikas om man väljer denna väg. Till de ting som man inte undkommer hör förvisso, enligt gällande rätt, ett regeringsengagemang i problemet.

En tänkbar reform vore emellertid att som besvärinstans tillskapa en "filmöverdomstol", sammansatt av jurister, psykologer och specialister på filmfrågor. Denna möjlighet lär väl komma att prövas genom den utredning om filmcensuren, som regeringen ämnar tillsätta.

Rättning vänster

Det socialdemokratiska studentförbundet har nyligen i Uppsala framlagt ett program som borde få t. o. m. kommunistledaren hr Hermansson att spärra upp ögonen. Med en rättningsrörelse till vänster har nämligen detta studentförbund placerat sig inom ett område, som klart ligger inom hr Hermanssons rämärken. Man framför socialiseringskrav, som är lika radikala som de ifråga om valen av socialiseringsobjekt är uppseendeväckande. Att de unga bildstormarna vill socialisera kreditindustrien och försäkringsföretagen är inte så märkligt. Det är krav, som har sina rötter i det socialdemokratiska efterkrigsprogrammet. Däremot har man onekligen anledning att lyfta på ögonbrynen när de kräver att både skogsbruken och bokförlägen skall förstatligas. Hr Hedlund borde väl dock genom detta programkrav från socialdemokraternas radikala intelligenta få klart för sig varför en borgerlig samling är nödvändig. Förmodligen finns det också åtskilliga, som drar åt sig öronen inför kravet på bokförlagens förstatligande.

Man kan naturligtvis vifta ett studentprogram åt sidan och tala om "fanfarer på leksakstrumplet". Någon

omedelbar praktisk betydelse har ju inte heller programkrav av detta slag, men liten blir stor och vad som idag är en dessbättre tämligen isolerad studentopinion inom en begränsad krets radikala extremister kan längre fram bli en politisk faktor av verklig betydelse. Socialdemokraterna gör nämligen stora ansträngningar för att utveckla det socialdemokratiska studentförbundet. Man pumpar in ekonomiska resurser och man anstränger sig på olika sätt att hjälpa de egna studentorganisationerna i kampen om högskoleungdomen. Hur den kampen utfaller är förvisso av stor, kanske avgörande politisk betydelse. När studentantalet i början av år 1970 har närmat sig eller överstigit 100.000 och när vid den tiden 1/3 av skolungdomen kan beräknas gå vidare till högre studier, kommer mycket inom politiken att bero på var denna ungdom politiskt hör hemma.

En annan och allvarligare sida av saken är att man måste dra den nedslående slutsatsen att de socialdemokratiska studenterna bokstavligen talat ingenting lärt och ingenting glömt. Alltifrån 30-talets idédebatt har det med skärpa förts i fält mot socialdemokratien att ett förverkligande av dess socialiseringsprogram skulle medföra demokratiens undergång. Allmän-europeiska politiska debattörer som Röpke och Hayek — liksom i Sverige t. ex. Herbert Tingsten och Tage Lindbom — har på ett oemotsägligt sätt visat, att socialism genom förstatligande av stora sektorer i samhället obönhörligen och snabbt kväver möjligheterna till fri åsiktsbildning och fri opposition.

Men detta tycks icke bereda de socialdemokratiska studenterna några bekymmer. Man har då skäl att ställa frågan: Är för dem den totalitära kollektivismens idealvärld viktigare än demokrati?

Utlandssvenskarnas rösträtt

Frågan om utlandssvenskarnas rösträtt har nu varit föremål för diskussion i 35 år utan att hittills något resultat kunnat uppnås. Dessvärre finns det anledning befara att den socialdemokratiska regeringen inte är intresserad av att påskynda en lösning av problemet. Inte utan fog har det på oppositionshåll antagits att den främsta orsaken till denna kallsinnighet beror på fruktan att de utomlands bosatta svenskarna skulle visa sig föga benägna att ge sitt stöd åt socialdemokratien. Och med tanke på det stabila politiska läget i landet skulle ett sådant rösttillskott till oppositionen kunna medföra att vågskålen ändrades till förmån för de borgerliga partierna.

1955 års valutredning framlade 1962 ett förslag till lösning, enligt vilket svenska medborgare bosatta utomlands skulle ha en möjlighet att skriftligen begära att bli uppförda på röstlängden i det valdistrikt, där de senast varit hemmahörande, dock med den väsentliga inskränkningen att denna rättighet endast skulle medgivas under fem år efter avflyttningen från Sverige. Häremot reserverade sig hrr Braconier och Brolin, som förordade en sådan lösning, att varje svensk medborgare, bosatt i utlandet, som någon gång varit mantalsskriven i Sverige, borde kunna få rösträtt vid andrakammarval, alldeles oavsett vilken tid som förflutit sedan mantalsskrivningen i Sverige.

Det måste sägas vara en skamfläck på den svenska demokratin, att frågan om de utomlands bosatta svenskarnas rösträtt ännu inte blivit tillfredsställande ordnad. De tidigare »strecken» har successivt avskaffats, men »utlandsstreckets» har bibehållits. Detta ter sig så mycket mera anmärkningsvärt mot bakgrund av talet om internationalismens tidsålder, Sveriges och svenskarnas uppgifter ute i världen etc. 1955 års valutredning har avvisat

samtliga argument mot rösträtt för utlandssvenskar och det ter sig föga tilltalande, för att inte säga otillständigt, då man i socialdemokratiska kretsar som motiv för sin negativa hållning till utlandssvenskarna antyder att dessa skulle vara »skatteschweizare». 1955 års valutredning uppskattar de utomlands bosatta svenskarnas antal till minst 65.000 — därav bosatta i Schweiz endast omkring 500. Oavsett den absoluta korrektheten i dessa siffror kan dock ingen tvekan råda om att proportionerna är riktiga.

Det är skrämmande men passar endast alltför väl in i den allmänna bilden av en makthungrig socialdemokrati, att man visar så föga intresse för att lösa en demokratisk rättvisefråga. Vackra ord och tomma fraser om internationell solidaritet etc. vid första majdemonstrationerna liksom utrikesministerns julhälsning till alla utlandssvenskar ser bra ut men kostar ingenting. Tomheten i den svenska socialdemokratiens internationalism har tidigare kommit till tydligt uttryck i samband med diskussionen kring en svensk anslutning till EEC. Oviljan att bidra till en konstruktiv lösning av rösträttsfrågan för de tusentals svenskar som gör en stor insats inte minst för vårt eget land i främmande länder är ytterligare ett vittnesbörd om den svenska socialdemokratiens isolatistiska tänkesätt men också ett belägg för hur ett alltför långvarigt maktinnehav kan förblinda. Oppositionen bör inte försumma att ständigt påvisa hur socialdemokratien sviker sina mest elementära demokratiska förpliktelser.

FN:s världshandelskonferens

Den Världshandelskonferens under FN:s egid som tar sin början i Genève i slutet av mars månad har tillkommit på begäran av i första hand u-länder-

na och får ses som ett målmedvetet försök från deras sida att även på det rent handelspolitiska området söka erhålla visst bistånd. Bakgrunden är givetvis att utrikeshandeln för flertalet av dessa länder utvecklat sig ogynnsamt under efterkrigstiden, något som i sin tur lett till betydande påfrestningar på ekonomin. Vad som i första hand inträffat är en försämring av dessa länders "terms of trade" beroende på i många fall omfattande prisfall på u-ländernas traditionella exportprodukter, framför allt på råvaru- och livsmedelsområdet. Samtidigt måste stora belopp spenderas av u-länderna på inköp från de industrialiserade länderna av industrivaror för vilka en motsvarande prisutveckling ingalunda ägt rum.

Under lång tid har inom FN pågått ett omfattande förberedelsearbete inför konferensen, och de mest ambitiösa studier — stundom berörande tämligen perifera frågor på utrikeshandelsområdet — har sammanställts.

Inom västvärlden har man sett på konferensen med en blandning av skepsis och nödtorftigt dolda farhågor. Därtill har inte minst bidragit att u-länderna funnit villiga supporters inom kommunistblocket. Från detta håll har u-ländernas kritik mot den nya "ekonomiska imperialismen" understötts på olika sätt, samtidigt som man frikostigt lovat att från statshandelsländernas sida på allt sätt hjälpa u-länderna i deras beträngda läge.

U-ländernas önskelista upptar i första hand förslag om råvaruavtal innebärande en om möjligt långsiktig stabilisering av prisnivån på för dessa länder betydelsefulla produkter. Med hänsyn till att dessa staters ekonomi ofta är baserad på ett fåtal produkter, säger det sig självt, att det för den interna ekonomiska planeringen är utomordentligt viktigt att kunna påräkna någorlunda stabila priser och där-

med någorlunda säkra exportintäkter. Den begynnande industrialiseringsprocessen föranleder dessutom u-länderna att kräva preferenser i tullhänseende vid export av industriprodukter till de industrialiserade länderna. Endast därigenom anser man sig i stånd att kunna göra sig gällande på dessa länders köpstarka och lockande marknader och förtjäna värdefull exportvaluta som i sin tur kan utnyttjas för inköp av angelägen, industriell utrustning. Därutöver kräver man från u-ländernas sida att olika former av kvantitativa importrestriktioner och interna skatter, vilka är ägnade att försvåra u-ländernas exportansträngningar snarast möjligt elimineras. På ett par områden har u-länderna dessutom känt sig särskilt utlämnade åt industriländernas stora försprång och krävt speciella åtgärder. Främst gäller detta transportområdet — u-länderna gör här gällande att fraktsatserna inom de industrialiserade ländernas stora och mäktiga handelsflottor har en diskriminerande inriktning gentemot u-länderna — och försäkringsområdet, där i princip samma invändningar förts fram.

Från de industrialiserade länderna ställer man sig ingalunda avvisande till att på skilda sätt understödja u-länderna genom skilda handelspolitiska åtgärder. Givetvis uppkommer emellertid en rad svårlösta praktiska problem. Hänsynen till interna, kommersiella och industriella intressen påverkar givetvis industriländernas regeringar. Västeuropas gamla fältrop gentemot USA — "we want trade not aid" — möts inte alltid med förståelse i de industrialiserade länderna, när kravet nu istället kommer från u-länderna. För industriländernas del ser man dessutom med en viss oro på u-ländernas begäran om tullpreferenser. Dels innebär ju detta ett radikalt avsteg från den mest-gynnad-nations-

princip som under efterkrigstiden spelat en så stor, positiv roll för en gynnsam utveckling av handeln mellan industriländerna, dels befarar man att preferenser som ges till u-länderna i och för sig kan komma att åberopas av dessa som ett skäl mot tullsänkningar överhuvudtaget industriländerna emellan. Reducerar industriländerna radikalt sina tullar, minskas nämligen samtidigt värdet av en gång givna, speciella preferenser till u-länderna!

Det kan redan nu förutses att Världshandelskonferensen kommer att väsentligen resultera i ett flera månader långt och på det hela taget nästan oöverskådligt talande, deklarerande och debatterande. Några mera konkreta resultat, utom på begränsade områden, kan knappast emotses. Konferensen kommer att erbjuda u-länderna ett utmärkt tillfälle att påvisa sina aktuella bekymmer och att söka verka för att eliminera åtskilligt av den protektionism, som trots alla vackra deklamationer frodas bland de industrialiserade länderna. Dessutom kommer den sannolikt att markera inledningen till ett fortlöpande och förmodligen i vissa hänseenden givande internationellt utredningsarbete syftande till att nå fram till praktiska åtgärder på det handelspolitiska området till stöd för u-länderna. FN:s roll på det handelspolitiska området kommer att förstärkas.

Polsk hjälp till Chrustjov

Chrustjov är utan tvivel en intelligent person — och han regerar i dag över en tiondel av mänskligheten. En tiondel? — Tidigare var det en tredjedel. Ja, det torde nu vara nödvändigt att räkna bort de delar som nu direkt eller indirekt sorterar under hans f. d. »gode vän» Mao-Tse-tung. Han regerar

över 200 miljoner människor i Ryssland, därav ungefär hälften äkta ryssar samt något över 100 miljoner invånare i satellitländerna. Det är sålunda inte något litet imperium han förfogar över och det är ingen dålig position han skaffat sig. Hans närmaste medarbetare — partimedlemmarnas antal utgör tre å fyra procent av unionens befolkning men endast ett sextiotal personer räknas till Chrustjovs närmaste — vilka enligt den »mest demokratiska konstitutionen» som finns i världen styr landet, är det inte heller något fel på. Man har därför svårt att förstå varför dessa erfarna politiker så envist och så länge försöker övertala de västeuropeiska staterna att låta sig »ätas upp» i ett lämpligt ögonblick. Det vore nämligen resultatet om västledarna gick med på Chrustjovs och Gomulkas senaste förslag om en kärnvapenfri zon i Norden och i Centraleuropa, dvs. i Tjeckoslovakien, Polen samt Öst- och Västtyskland. NATO-länderna varken vill eller kan utlämna Västtyskland åt de ryska konventionella vapnens övermakt. Därför verkar hela planen i dag utsiktslös på förhand.

Den polske utrikesministern Rapacki har under de senaste åren framlagt ett antal »reviderade upplagor» av sin berömda plan. Från polsk synpunkt är inom parentes sagt den västerländska hållningen en hjärteangelägenhet, då landet annars riskerar att — för tredje gången efter alla de oerhörda umbäranden som drabbat det under det första och andra världskriget — förvandlas till en krigsskådesplats. Det måste ha verkat som en skrämmande verklighet för det polska folket när den tyska tidningen »Der Spiegel» i samband med vissa atlantpaktspanövrar gjorde ett sensationellt avslöjande för två år sedan om atomvapnens eventuella användning på polsk mark. Polska politiska ledare i Västerlandet krävde då en förklaring, men fick ett

tämligen lamt svar i Washington. De fria polackernas oro är säkert välgrundad. Regeringen i Warszawa går däremot samtidigt Moskvas ärenden och detta reducerar deras möjligheter att lyckas med någonting. För att kunna övertyga någon räcker det inte med att upprepa samma sak ett flertal gånger. Dr. Goebbels gjorde detta på ett mästerligt sätt med vissa framgångar, inte minst i Sverige, men den gången gällde det propaganda och inte försvarspolitik — den politik som bestämmer nationernas öde. Trots detta överlämnades till atommakternas (USA, Storbritannien, Frankrike och Sovjet) ambassadörer i Warszawa i slutet av februari en ny s. k. Gomulka-plan i syfte att minska den internationella spänningen genom att »djupfrysa» de nu befintliga kärnvapnen i Centraleuropa.

Innan detta skedde utvecklades emellertid en utomordentlig aktivitet av den kommunistiska polska diplomatin. »Infrysning å la Gomulka» diskuterades som inledning till ytterligare en Rapacki-plan vid den polske ekonomichefens, vice premiärminister Jaroszewicz senaste visit i London samt i samband med vice utrikeshandelsministern Modrzewskis närvaro i Washington vid ett större polskt inköp av vete. Den senares chef, utrikeshandelsminister Tramczynski (som liksom Modrzewski är känd i Sverige efter sina besök här) vistades under tiden i Rom, där han karakteristiskt nog började sina officiella visiter hos den italienske utrikesministern Saragat. Dennes kollega i Paris, Couve de Murville, fick samtidigt en påhälsning av den polske vice utrikesministern Naszkowski — även han känd från tidigare besök i Sverige — medan den skandinaviska »rundan» anförtröddes en annan vice utrikesminister Winiewicz. Denne besökte såväl Köpenhamn som Oslo och Stockholm, där han bad om sekre-

tessbelagda förhandlingar för att inte påverkas av ett eventuellt bakslag i överläggningarna i Washington. Därför »erkände» man t. ex. i Oslo, att han gästade Norge i en tre veckor försenad kommuniké. Detta var en hövlig men i själva verket överflödigt gest, ty Washington blev inte nämnvärt intresserat av Gomulka-planen. Även utrikesminister Torsten Nilsson uppvaktades med nya »polska» förslag under sitt aprilbesök i Warszawa. I mars diskuterades där det hela med president Kekkonen under hans statsbesök i Polen. Det finländska förslaget om en atomfri zon i Norden, den s. k. Kekkonenplanen, avhöjdes av atlantpaktsländerna Danmark och Norge samt även av det alliansfria Sverige. Helsingfors fick ändå efteråt ett besök av polska utrikesdepartementets sakkunnige i internationell rätt, Lachs.

Den utomordentliga aktivitet som sålunda utvecklades av polska diplomater föregicks av en annan aktion på partiplanet i Västeuropa. Denna aktion företogs givetvis också om inte på Chrustjovs initiativ så i varje fall med hans kännedom. Warszawa siktade högt — att sammanföra Sovjets och Kinas representanter till en rundabordskonferens för att åtminstone skenbart bilägga konflikten mellan de bägge stormakterna. Denna konflikt, som alltmer söndrar hela den kommunistiska världen försvagar samtidigt Sovjet, på vars makt den polska och övriga satellitregeringars kommunistregemente vilar. Då Polen är störst bland satelliterna och dessutom innehar en strategisk nyckelställning skickades landets partidignitärer skyndsamt i spetsen för manstarka delegationer till Frankrike, Italien och Österrike. Utjämningen av starka kinesiskrespektive sovjetfientliga stämningar inom de västerländska brödrapartierna betraktades som en inledningsoperation till hela det stora medlingsförsö-

ket. I Paris gjorde Gomulkas företrädare på partisekreterarposten Ochab sitt yttersta för att dämpa ivern hos Thorez och två andra bittra antikinesiska ledare, Duclos och Waldeck-Rochet, men allt var förgäves. De franska kamraterna slöt i stället tillsammans med Belgiens och Hollands kommunisterna upp bakom Sovjet. I motsatt riktning gick ansträngningarna av en annan av Gomulkas goda vänner, Kliszko, som försökte övertala Togliatti och andra kommunistiska ledare i Italien att inta en mera förstående attityd gentemot Sovjet. Peking har emellertid stort inflytande i Italien, särskilt i Bologna och Milano, där affischer som »Leve kinesiska kommunistpartiet» och »Länge leve Mao-Tse-tung» förekommer i arbetarkvarteren. I Bologna uppgår Kinasympatisörerna enligt egna beräkningar till 30.000 medlemmar, dvs. 20 proc. av partimedlemmarna. I Rom tvingades partiledningen att upplösa den kommunistiska ungdomens egen organisation och enligt uppgift har en utbrytarorganisation, »Arbetarnas vänster», bildats. Inte heller hos de italienska kamraterna hade således de polska förmedlarna någon större framgång. Med en talrik delegation reste även sekreteraren i det polska kommunistpartiets centralkommitté Starewicz till Wien, där kineserna med albanernas hjälp åstadkom en nära nog öppen splittring av det österrikiska kommunistpartiet. Från Österrike utbreder sig det kinesiska inflytandet över hela Centraleuropa och den albanska Wienambassaden hjälper till med finanserna. Inte heller på detta håll hade polackerna någon större framgång.

Hela bilden av kommunismens aktuella läge kompliceras ytterligare genom att det inom olika hittills ryskvänliga kommunistpartier har uppstått kinesiska fraktioner. Sådana fraktioner uppmanas redan offentligt av kine-

serna att ombilda sig till självständiga kommunistpartier. Det franska erkännandet av Mao-regimen har stärkt detta ytterligare och premiärminister Chou-en-lais två och en halv månader långa resa har också i viss mån ökat den kinesiska prestige i de afrikanska och asiatiska u-länderna. Utan intensifiering av den hittillsvarande ekonomiska hjälpen kommer emellertid denna »långa marsch» endast att visa sig vara en politiskt tom gest. Det finns tecken som tyder på att även en »hemlös» förgrening av kommunismen, trotskismen, som hittills haft någon förankring endast i Jugoslavien, närmar sig den kinesiska kommunismen. Trotskismen och dess ledare skiljdes efter Lenins död från Moskva, som ville »bygga kommunismen inom en stat», för att utan dröjsmål med våld frambringe revolutionen över hela världen.

Chrustjov sitter alltså i dag tämligen trångt i utrikespolitiskt avseende. Den amerikanska försvarspotentialen har — trots alla Gagarins duktiga bragder — hunnit i fatt och förbi och dessutom känns pressen från öster alltmer besvärande. Rumäniens vacklande utgör inte heller något glädjeämne, för att inte tala om den tagg som Albanien utgör. Politiskt sett har därför hans skandinaviska besök i år inte samma värde som det skulle ha haft för fem eller sju år sedan. Då färdades han i triumf med sin dåvarande premiärminister och vän Bulganin till London, New York och Paris. Han stod då på toppen i utländsk popularitet, medan hans besök i Sverige nu måste betraktas som en större prestigevinst för honom själv än för hans värdar. Med detta är givetvis inte sagt, att han inte fortfarande representerar världens andra militära makt potentiellt sett. De som tänker att genom en storartad mottagning skaffa sig good will hos Chrustjov, vet dock antagligen inte vad

de talar om — tacksamheten har alltid ett ytterst begränsat värde i utrikespolitiken. Det 400-personersfölje som kommer tillsammans med honom till Sverige för tyvärr våra tankar till Wennerström-affären. Många av de 400 kommer säkerligen att med avsikt ha »utåtriktade blickar» när de kommer till vårt land. Politiskt sett kan emellertid Chrustjovs besök utnyttjas bl. a. för att klara upp åtminstone några av de hemlighetsfulla förluster, som Sverige vidkändes under det andra världskriget och som utrikesförvaltningen förgäves gjort allt för att klara upp. Till sist bör man inte glömma visitens moraliska sida: frihetens traditionella land Sverige kan inte ta så lätt på det faktum, att Stalin hjälptes av Chrustjov (liksom Hitler en gång hjälptes av Eichmann) att tvångstransportera omkring 10 miljoner människor från Vit-

ryssland, Polen, Ukraina, Ungern, Rumänien, de baltiska länderna och Kaukasien samt inte minst från det egentliga Ryssland till koncentrationsläger, där de till största delen dukade under. Det är också ett faktum att de flesta av de överlevande inte frisläppts under Chrustjovs regim; det finns t. ex. fortfarande mellan 300.000 och 400.000 polska och ungerska medborgare i Sovjet trots att myndigheterna förnekar deras existens. De informationer som sipprat ut och noggranna beräkningar som gjorts i västerlandet ställer fakta i klar dager. Svenska medborgare av baltiskt ursprung väntar också förgäves på att få hit sina anhöriga, till största delen barn och åldringar. Det fria Skandinavien har ingen anledning att hjälpa Chrustjov att återuppbygga sin prestige genom att hälsa den ryske diktatorn välkommen.